

Голові спеціалізованої вченої Ради
Д 26.456.02 в Інституті вищої освіти НАПН
України, доктору педагогічних наук,
професору С. А. Калашніковій

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Слободянюк Олени Михайлівни
«Формування професійно-етичної компетентності
майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-
гуманітарних дисциплін», представлене на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

1. Ступінь актуальності обраної теми

Цивілізаційні тенденції розвитку суспільства ставлять нові вимоги перед людиною, а значить і перед освітою, яка відіграє визначальну роль у становленні особистості. Для пострадянських держав, у тому числі й для України, освіта - основа майбутнього, найбільш масштабна сфера суспільства, його політичної, соціально-економічної, культурної й наукової організації, спосіб відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу, виховання патріота і громадянина, діючий метод модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

Випускник вищого навчального закладу виступає провідною ланкою в реалізації програми демократизації суспільства, і тому має стати самодостатньою особистістю, котра здатна реалізувати себе в соціумі як професіонала та гуманізувати взаємовідносини з навколишнім світом. Головною метою сучасної освіти є підготовка високодуховного активного лідера економічних, політичних та соціальних трансформацій. Сутнісною ознакою нової парадигми підготовки майбутніх менеджерів має бути морально-етична та ціннісна орієнтація управлінської діяльності, оскільки наявні соціально-економічні зміни у суспільстві особливо актуалізують роль моралі як невід'ємного фактора культури соціально-економічного управління.

Формування системи ціннісних орієнтацій, розуміння цілей і завдань професійної етики, уміння використовувати професійно-етичні знання в різних ситуаціях, питання морального самовизначення майбутнього менеджера є не менш важливим завданням, ніж формування його професійної компетентності. Дисертанткою справедливо зазначено, що на сьогодні недостатньо досліджена проблема значущості етичної складової в професійній компетентності менеджера.

Отже, актуальність дослідження обґрунтовано на достатньому рівні і тема дисертаційного дослідження є безсумнівно актуальною і спрямованою на розв'язання реальних потреб сучасної професійної освіти.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертанткою, і в цілому не викликають сумніву.

Найбільш суттєві наукові результати, одержані здобувачем, становлять теоретичне обґрунтування змісту та структури професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю; розробка критеріїв сформованості професійно-етичної компетентності; визначення комплексу педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін; розробка та теоретичне обґрунтування моделі формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін.

Практичні результати полягають у розробці програми варіативної дисципліни «Ділова етика та культура професійного спілкування», навчального посібника «Ділова етика», діагностичного інструментарію для оцінювання

рівня сформованості професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами, висновками до розділів, системними та ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел та додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та поставленим дослідницьким завданням.

Положення, які сформульовано в дисертації, достатньо обґрунтовано. Висновки та рекомендації, що викладено в дисертаційній роботі, ґрунтуються на застосуванні сучасних методів дослідження (аналіз і синтез, науково-бібліографічний метод, термінологічний аналіз, індукції та дедукції, систематизації й узагальнення, анкетування, тестування, інтерв'ювання, спостереження, моделювання, педагогічний експеримент, узагальнення й прогнозування, математичної статистики, тощо). Результати дисертаційного дослідження апробовані на багатьох науково-практичних конференціях, вони використовуються в освітньому процесі вищих навчальних закладів України.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Слободянюк О. М. достатньо обґрунтовані.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність отриманих результатів дисертаційного дослідження О. М. Слободянюк досягнуто завдяки застосуванню теоретичних методів наукового дослідження та дослідницько-експериментальних (констатувального та формувального експерименту); ефективній апробації розробленої моделі формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів; поєднанню якісного і кількісного аналізу отриманих результатів констатувального та формувального етапів педагогічного

експерименту; компетентному використанню методів математичної статистики.

Дисертацію характеризує високий рівень наукової новизни, яка виявляється в тому, що вперше теоретично обґрунтовано зміст та структуру професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю; сформульовано визначення понять «професійно-етична компетентність майбутніх менеджерів» та «формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів»; визначені критерії сформованості професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів та комплексу педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін; розроблено модель формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін. Дисертанткою модернізовано зміст та дидактичне забезпечення підготовки до управлінської діяльності майбутніх менеджерів економічного профілю відповідно до професійно-етичних норм і гуманістичних цінностей суспільства; обґрунтовано застосування концептуальних підходів (аксіологічний, соціокультурний, системний, синергетичний, полісуб'єктний, гендерний) формування досліджуваної компетентності; визначено принципи формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю (об'єктивності, єдності теоретичного і емпіричного, сутнісного аналізу, соціальної детермінації, діяльнісного опосередкування).

Достовірність та обґрунтованість результатів експериментальної роботи забезпечується репрезентативністю вибірок, продуманою методикою педагогічного експерименту, співставленням початкового та досягнутого рівнів формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю. Все це робить висновки, теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи О. М. Слободянюк логічними і переконливими.

Новизна і достовірність результатів проведеного дослідження забезпечено методологічною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, оптимальною тривалістю дослідно-експериментальної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у 17 наукових працях, з яких 10 статей у вітчизняних фахових виданнях, 1 - у зарубіжних виданнях, 9 тез у матеріалах конференцій та одному навчальному посібнику. Серед 17 наукових праць 5 висвітлюють основні результати першого розділу, 6 - другого, 5 - третього розділу дисертаційного дослідження. Структурна побудова, зміст, результати роботи, основні висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації. Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

5. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Відповідність дисертації вимогам підтверджується:

- методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження та всебічним теоретичним аналізом проблеми, що розглядається;
- використанням значної кількості першоджерел при написанні роботи (276 найменувань, з них □ 13 □ іноземною мовою);
- застосуванням широкого спектру загальнонаукових методів;

- репрезентативністю і статистичною значущістю масиву емпіричних даних, що забезпечують логічність, обґрунтованість і достовірність наукових положень і рекомендацій;
- проведеною апробацією результатів дослідження на 9-ти науково-практичних конференціях;
- позитивним досвідом впровадження результатів дослідження в професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів (6 довідок про впровадження).

Друковані праці здобувача (у загальному 17 публікацій) та автореферат повністю розкривають зміст і найбільш суттєві положення рецензованої дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження відповідає обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми, його назва вказує на мету і завершеність дослідження.

Структура і обсяг дисертації, зміст основних її складових, оформлення текстової частини та матеріалів таблиць, посилання на авторів та використані джерела відповідають вимогам МОН України.

Результати дослідження здобувача можуть стати основою для продовження вивчення проблеми професійного становлення та особистісного розвитку студентів.

Розроблені у дисертації рекомендації щодо формування професійно-етичної компетентності можуть бути використані при розробленні навчально-методичних посібників для майбутніх менеджерів з врахуванням необхідності формування у студентів системи етичних цінностей та знань як підґрунтя реалізації управлінської діяльності.

Таким чином, дослідження, здійснене Слободянюк О. М. є актуальною науково-педагогічною працею, в якій порушуються важливі теоретико-методологічні аспекти формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін.

Відмічаючи позитивні сторони дисертаційного дослідження Слободянюк Олени Михайлівни та вказуючи на наукову новизну і практичну цінність досягнень автора, висловимо ряд побажань:

1. Теоретичній аналіз окремих педагогічних явищ і процесів, на які спирається дисертант, має дещо описовий характер: бракує узагальнень і критичних оцінок.
2. Питання змістовного наповнення поняття «професійно-етична компетентність» пов'язане з проблемою створення професійних етичних кодексів. Дисертанткою зазначається, що існує ряд професій, до яких висуваються підвищені морально-етичні вимоги (с.24). Проте, в дослідженні немає прикладів, представники яких професій керуються унормованими професійними етичними кодексами.
3. Зважаючи на зміни, які відбуваються у вищій освіті, питанню самостійної роботи студентів надається особливого значення. Вважаємо, що в дисертаційному дослідженні мали бути запропоновані зміст та форми самостійної роботи студентів.
4. У тексті дисертації бажано би було більш повно розкрити зміст дисципліни «Ділова етика та культура ділового спілкування», розроблений у ході дослідження.
5. В дисертаційному дослідженні варто було подати у додатках «Положення про Культурно-художній і просвітницький центр Вінницького національного технічного університету», а також розкрити його роль в апробації моделі формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю.

Зазначені зауваження і пропозиції не є визначальними для концептуальних основ, висновків та практичних рекомендацій проведеного дослідження.

Дисертаційна робота Слободянюк Олени Михайлівни є своєчасною, цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичним і прикладним значенням і свідчить про професійну зрілість

автора.

Дисертаційна робота «Формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін» заслугоує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12) та іншим інструктивним вимогам щодо кандидатських дисертацій, а її автор - Слободянюк Олена Михайлівна - заслугоує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри економіки

Національного транспортного університету

Міністерства освіти і науки України

Спіцина А. Є.

ПІДПИС ЗАБІРЯЮ
Висший секретар Національного
Транспортного Університету
проф. Мельниченко О. І.

